

ટેક્સ ટુડે

Tax Today (Monthly)

(ટેક્સ સંલગ્ન તથા અન્ય મહત્વના સમાચાર પ્રસિદ્ધ કરતું માસિક)

RNI No.GUJGUJ/2016/74805

e-mail: taxtodayuna@gmail.com

e-mail: editor@taxtoday.co.in

www.taxtoday.co.in

પ્રતિશ્રી,

◆ વર્ષ: ૧૦ ◆ અંક: ૧૦ ◆ સળંગ અંક: ૧૧૬ ◆ તા.૧૫/૦૮/૨૦૨૬, શનિવાર ◆ પાના-૪ ◆ છૂટક અંકની કિંમત રૂ.૨૦ ◆ વાર્ષિક લવાજમ રૂ.૨૦૦/- (કુરીયર સાથે રૂ.૩૦૦/-)

◆ તંત્રી-માસિક અને પ્રકાશક: ભવ્ય ટિપકભાઈ પોપટ

◆ પ્રકાશન સ્થળ: ૨૦૨-૨૦૩, ઘુપ કોમ્પ્લેક્સ, પોલીસ લાઈન સામે, ઉના, જી.ગીર સોમનાથ-૩૬૨૫૬૦

◆ ફોન : ૦૨૮૭૫-૨૨૧૭૦૦, ફેક્સ: ૦૨૮૭૫-૨૨૧૭૦૦, મો. : ૯૯૨૪૧ ૨૧૭૦૦

◆ મુદ્રણ સ્થળ : પ્રથમેશ ઓફસેટ, ગોંદરા ચોક, ઉના.

Post. Regn. No. G-JND/338/2020-2022. - Office of posting Una Post Office on 3rd Monday of Every Month

GSTમાં વિલંબિત અપીલો માટે એક વખતની Amnesty સ્કીમની માંગ

વડોદરા, ૧૧ ઓગસ્ટ ૨૦૨૬

GST કાયદા હેઠળ First Appeal દાખલ કરવામાં થયેલા વિલંબને કારણે અનેક કરદાતાઓને પોતાના કેસના ગુણદોષ (Merits) પર ન્યાય મેળવવાની તક ગુમાવવી પડી રહી છે. આ ગંભીર મુદ્દાને ધ્યાનમાં રાખીને Central Gujarat Chamber of Tax Consultants (CGCTC), Vadodara દ્વારા તા. ૧૦ ઓગસ્ટ ૨૦૨૬ના રોજ કેન્દ્રીય નાણામંત્રી, GST Council Secretariat અને CBICના Chairperson સમક્ષ મહત્વપૂર્ણ રજૂઆત કરવામાં આવી છે. ચેમ્બરે CGST Act, 2017ની Section 107 હેઠળ First Appealમાં થયેલા વિલંબ માટે એક વખતની (One-Time) Amnesty આપવાની માંગ કરી છે.

કલમ ૧૦૭ હેઠળ અપીલની મર્યાદા સામાન્ય રીતે ૩ મહિનાની હોય છે:

CGST Actની Section 107(1) મુજબ કોઈ આદેશ (Order)ની જાણ થયા બાદ કરદાતાએ સામાન્ય રીતે ત્રણ મહિનાની અંદર First Appeal દાખલ કરવાની હોય છે. Section 107(4) હેઠળ યોગ્ય અને પૂરતું કારણ દર્શાવવામાં આવે તો Appellate Authority વધુમાં વધુ એક મહિના સુધીનો વિલંબ માફ કરી શકે છે.

પરંતુ આ વધારાની એક મહિનાની મુદત પણ પૂર્ણ થઈ જાય ત્યારબાદ Appellate Authority પાસે કાયદાકીય રીતે અપીલ સ્વીકારવાની સત્તા રહેતી નથી. પરિણામે, ઘણી વખત કરદાતાની અપીલ માત્ર Limitationના આધારે જ નામંજૂર થઈ જાય છે અને મૂળ Demand સાચી છે કે ખોટી, તેનો ગુણદોષના આધારે નિર્ણય જ થઈ શકતો નથી. રજૂઆતમાં જણાવવાયું છે કે Courtsનો સતત અભિગમ એવો રહ્યો છે કે Section 107માં નક્કી કરેલી આ મર્યાદા પછી સામાન્ય Limitation Actની જોગવાઈઓનો ઉપયોગ કરીને વિલંબ વધારી શકાતો નથી.

વિલંબ પાછળ કરદાતાની બેરકારી જ જવાબદાર નથી

CGCTCએ રજૂઆતમાં ખાસ ભાર મૂક્યો છે કે દરેક વિલંબને કરદાતાની ઈરાદાપૂર્વકની બેરકારી અથવા Tax Evasion સાથે જોડવો યોગ્ય નથી. GSTના શરૂઆતના વર્ષોમાં GST Common Portalની ટેકનિકલ સમસ્યાઓ, Orders upload થયા હોવા છતાં અસરકારક રીતે જાણ ન થવી, Limitation કઈ તારીખથી ગણવી તે અંગેની અનિશ્ચિતતા, વારંવાર થતા કાયદાકીય સુધારા, Circulars અને વિવિધ High Courtsના અલગ-અલગ અભિપ્રાયો જેવી પરિસ્થિતિઓ હતી.

આ ઉપરાંત COVID-19 Pandemic દરમિયાન થયેલી મુશ્કેલીઓ, નાના કરદાતાઓ માટે ફરજિયાત Pre-Depositની વ્યવસ્થા કરવી, Accountant અથવા Tax Consultantમાં ફેરફાર, Counsel બદલાવા તથા નાના અને મધ્યમ વ્યવસાયોમાં Records જાળવવામાં થતી સામાન્ય

સેન્ટ્રલ ગુજરાત ચેમ્બર ઓફ ટેક્સ કન્સલ્ટન્ટ દ્વારા વિલંબ માફ કરવા કેન્દ્ર સરકાર, GST Council અને CBIC સમક્ષ રજૂઆત

મુશ્કેલીઓ પણ વિલંબનું કારણ બની શકે છે.

ચેમ્બરના મતે આવા સંજોગોમાં થયેલા વિલંબને કારણે જો કોઈ કરદાતાને સંપૂર્ણ Appellate Remedyથી જ વંચિત કરી દેવામાં આવે તો તે ન્યાયની દૃષ્ટિએ ગંભીર બાબત બની શકે છે. ખાસ કરીને જ્યારે મૂળ Orderdp, Jurisdictionનો અભાવ, Natural Justiceના સિદ્ધાંતોનો ભંગ અથવા કાયદાનું સ્પષ્ટ ખોટું અર્થઘટન થયેલું હોય ત્યારે માત્ર થોડા દિવસો કે અઠવાડિયાના વિલંબના કારણે તે Orderને પડકારવાની તક સંપૂર્ણપણે ગુમાવવી પડે તે યોગ્ય નથી.

GST Appellate Tribunal શરૂ થતાં મુદ્દો વધુ મહત્વનો બન્યો

આ રજૂઆતનું મહત્વ GST Appellate Tribunal (GSTAT) કાર્યરત થયા બાદ વધુ વધી ગયું છે. રજૂઆત મુજબ GSTATની Principal Benchએ ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૬થી Appealsની સુનાવણી શરૂ કરી હતી અને ત્યારબાદ State Benches પણ કાર્યરત થઈ છે.

સરકારે Section 112 હેઠળ Tribunal સમક્ષ Backlog Appeals દાખલ કરવા માટે સમયમર્યાદા પણ નક્કી કરી હતી અને ત્યારબાદ તેમાં એક મહિનાનો વધારો કરવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ આ વ્યવસ્થા મુખ્યત્વે એવા કેસો માટે હતી જેમાં First Appellate Authorityનો Order પહેલેથી ઉપલબ્ધ હતો.

જે કરદાતાની First Appeal જ Limitationના કારણે સ્વીકારવામાં આવી નથી, તેને First Appellate Order મળ્યો જ નથી. તેથી તે કરદાતા GSTAT સુધી પહોંચી શકતો નથી.

ચેમ્બરે આ સ્થિતિને એવી રીતે રજૂ કરી છે કે GST Appellate Tribunalની બીજી કક્ષાની અપીલ વ્યવસ્થા હવે ખુલ્લી છે, પરંતુ કેટલાક કરદાતાઓ Appellate Ladderના પ્રથમ પગથિયે જ અટકાઈ ગયા છે.

૨૦૨૩માં આવી Amnesty આપવામાં આવી હતી

CGCTCની રજૂઆતમાં એક મહત્વપૂર્ણ પૂર્વ ઉદાહરણ પણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે. GST Councilની ૫૨મી બેઠકની ભલામણના આધારે Notification No. 53/2023- Central Tax, dated 2 November 2023 દ્વારા એક વખતની Amnesty આપવામાં આવી હતી. આ વ્યવસ્થા

હેઠળ જે કરદાતાઓ સમયસર First Appeal દાખલ કરી શક્યા ન હતા અથવા જેમની Appeal માત્ર Limitationના આધારે Reject થઈ હતી, તેમને નિર્ધારિત શરતો સાથે ફરી Appeal દાખલ કરવાની તક આપવામાં આવી હતી.

આ માટે ૩૧ જાન્યુઆરી ૨૦૨૪ સુધી Appeal દાખલ કરવાની તક આપવામાં આવી હતી અને Admitted Tax તથા નિર્ધારિત Pre-Depositની ચૂકવણીની શરત રાખવામાં આવી હતી. જોકે, આ Amnestyનો લાભ માત્ર ૩૧ માર્ચ ૨૦૨૩ અથવા તે પહેલાં પસાર થયેલા Orders સુધી મર્યાદિત હતો. પરિણામે ત્યારબાદના Ordersમાં સમાન પ્રકારના bona fide વિલંબનો ભોગ બનેલા અનેક કરદાતાઓ આ રાહતથી બહાર રહી ગયા હતા.

ચેમ્બરે સરકારનું ધ્યાન દોર્યું છે કે ૨૦૨૩માં અપાયેલી Amnestyએ દર્શાવે છે કે આવા પ્રકારની વ્યવસ્થા વ્યવહારુ અને અમલમાં મૂકી શકાય તેવી છે. હવે GSTAT કાર્યરત હોવાથી નવી One-Time Amnesty આપવાની જરૂરિયાત વધુ તીવ્ર બની છે.

CGCTCની ત્રણ મુખ્ય માંગણીઓ

ચેમ્બરે પોતાની રજૂઆતમાં મુખ્યત્વે નીચેની માંગણીઓ કરી છે:

૧. Section 107 હેઠળ One-Time Amnesty:

માત્ર Limitationના કારણે Reject થતી અથવા થઈ ચૂકેલી First Appeals માટે એક વખતની Amnesty જાહેર કરવામાં આવે અને વિલંબ માફ કરીને Appealsને તેમના Merits પર સાંભળવાની તક આપવામાં આવે.

૨. પહેલેથી Reject થયેલી Appeals પુનઃસ્થાપિત કરવી:

જે First Appeals માત્ર Limitationના આધારે પહેલેથી Reject થઈ ગઈ છે, તેને Fresh Proceedings શરૂ કરાયા વિના જ Amnesty હેઠળ Restoration કરીને Merits પર Hearing માટે મોકલવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે.

૩. અગાઉ ચૂકવાયેલા Pre-Depositની પુનઃચૂકવણી ન કરાવવી:

જો કરદાતાએ મૂળ Appeal દાખલ કરતી વખતે Section 107(6) મુજબ Disputed Taxના ૧૦% જેટલો Pre-Deposit પહેલેથી ચૂકવી દીધો હોય, તો Restoration વખતે ફરીથી Pre-Deposit ભરવાની શરત ન રાખવી.

ચેમ્બરે એવી પણ ભલામણ કરી છે કે આ માટે

એક નિર્ધારિત અને યોગ્ય સમયગાળો તથા GST Common Portal પર સરળ Enablement આપવામાં આવે, જેથી સમગ્ર પ્રક્રિયા સરળતાથી અમલમાં મૂકી શકાય.

Revenue પર વધારાનો બોજ નહીં

CGCTCના મતે આ પ્રકારની Amnestyનો હેતુ બેરકાર કરદાતાઓને અનાવશ્યક રાહત આપવાનો નથી. હેતુ માત્ર એટલો છે કે Genuine Disputes માત્ર Limitationના ટેકનિકલ મુદ્દાને કારણે અંતિમ રીતે બંધ ન થઈ જાય.

Admitted Tax તથા જરૂરી Pre-Depositની ચૂકવણીથી Revenueનું હિત પણ સુરક્ષિત રહે છે. બીજી તરફ, જો આવા કેસોને Merits પર સાંભળવાની તક મળે તો કરદાતા તથા Tax Administration બંને માટે વધુ ન્યાયસંગત પરિણામ આવી શકે છે.

High Courts અને GSTAT

પરનો બોજ પણ ઘટી શકે

આવી Amnesty/પ્ર આ રાહત મળશે એવું નથી. Limitation સંબંધિત વિવાદો માટે High Courtsમાં દાખલ થતી Writ Petitionsની સંખ્યા પણ ઘટી શકે છે.

તેના પરિણામે High Courts, First Appellate Authorities અને GST Appellate Tribunal પોતાનો સમય Limitation સંબંધિત પ્રાથમિક વિવાદોમાં ખર્ચવાને બદલે Classification, Valuation, Input Tax Credit, Refund, Place of Supply જેવા મૂળભૂત GST મુદ્દાઓના નિરાકરણમાં વધુ અસરકારક રીતે ઉપયોગ કરી શકશે.

“મુદ્દો દિવસોનો નહીં, ન્યાયનો છે”

CGCTCએ પોતાની રજૂઆતના અંતમાં સ્પષ્ટ કર્યું છે કે આ માંગણી negligent taxpayers માટે “indulgence” મેળવવા માટે નથી. પરંતુ જ્યાં વિવાદ genuine હોય ત્યાં તેનો નિર્ણય કેસના ગુણદોષના આધારે થવો જોઈએ અને માત્ર થોડા દિવસોના વિલંબના કારણે ન્યાયનો દરવાજો બંધ ન થવો જોઈએ, તે આ રજૂઆતનો મુખ્ય આધાર છે.

GST વ્યવસ્થામાં શરૂઆતના વર્ષોમાં ઊભી થયેલી વ્યવહારુ મુશ્કેલીઓ અને હવે GSTATની કામગીરી શરૂ થઈ ચૂકી હોવાની પરિસ્થિતિને જોતા, Section 107 હેઠળ એક નવી One-Time Amnesty અંગે GST Council અને કેન્દ્ર સરકાર તરફથી સકારાત્મક વિચારણા થાય તેવી કરદાતાઓ અને Tax Professionalsમાં અપેક્ષા ઊભી થઈ છે.

સેન્ટ્રલ ગુજરાત ચેમ્બર ઓફ ટેક્સ પ્રેક્ટીશનર્સની જેમ આ મુદ્દા ઉપર ગુજરાત ચેમ્બર, ગુજરાત સ્ટેટ ટેક્સ બાર એસો. જેવા જાણીતા એસોસીએશનની આ વિષય પર રજૂઆતો ગઈ છે. પ્રથમ અપીલ દાખલ કરવામાં મોડું થયું હોય તેવા કરદાતા આ યોજના આવે તેના પર મીટ બાંધીને બેઠા છે.

ભવ્ય પોપટ, ટેક્સ ટુડે

ગુજરાત હાઈકોર્ટની લાલ આંખ: અગાઉના ચુકાદાઓની અવગણના કરવા બદલ GST અધિકારીઓને ફટકાર્યો દંડ



દર્શિત થાલુ (કરવેરા સલાહકાર)

અનસ એન્ટરપ્રાઇઝ કેસનું વિસ્તૃત વિશ્લેષણ

ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ (GST) કાયદા હેઠળ કલમ ૫૦ (Section 50) મુજબ વ્યાજની ગણતરી હંમેશા એક જટિલ અને વિવાદિત મુદ્દો રહ્યો છે. ખાસ કરીને જ્યારે કરદાતાએ પોતાનો ટેક્સ સમયસર 'ઇલેક્ટ્રોનિક કેશ લેજર' (Electronic Cash Ledger-ECL)માં જમા કરાવી દીધો હોય, પરંતુ ટેકનિકલ કે અન્ય કોઈ કારણોસર GST-3B પત્રક ભરવામાં વિલંબ થયો હોય.

આ મુદ્દા પર ગુજરાત હાઈકોર્ટ તાજેતરમાં ૧૬ જુલાઈ, ૨૦૨૬ ના રોજ 'અનસ એન્ટરપ્રાઇઝ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા' (SCANo. 11064 of 2025) ના કેસમાં એક ઐતિહાસિક અને અત્યંત કડક ચુકાદો આપ્યો છે. આ ચુકાદો માત્ર વ્યાજની ગણતરી પૂરતો સીમિત નથી, પરંતુ અધિકારીઓ દ્વારા ન્યાયિક સિદ્ધાંતો (Judicial Precedents)ની મનસ્વી રીતે કરવામાં આવતી અવગણના સામે લાલ આંખ સમાન છે. ટેક્સ પ્રોફેશનલ્સ માટે આ કેસનું તકનીકી પૃથક્કરણ સમજીવું ખૂબ જ આવશ્યક છે.

કેસની હકીકતો અને વિવાદનું મૂળ (Facts of the Case) અરજદાર (અનસ એન્ટરપ્રાઇઝ) દ્વારા અમુક ટેક્સ પિરિયડ માટે GST-3B પત્રક ભરવામાં વિલંબ કરવામાં આવ્યો હતો. જોકે, માત્ર એક મહિનાનો બાદ કરતાં અન્ય તમામ સમયગાળા માટે કરદાતાએ નિયત તારીખ પહેલાં જ પોતાના 'ઇલેક્ટ્રોનિક કેશ લેજર' (ECL)માં ટેક્સની પૂરેપૂરી રકમ જમા કરાવી દીધી હતી. ત્યારબાદ, GST ઓડિટ દરમિયાન વિભાગ દ્વારા વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો અને કરદાતા પાસેથી માત્ર પત્રક મોડું ફાઈલ કરવાના આધારે વધારાના વ્યાજની માંગણી કરવામાં આવી. શરૂઆતમાં કરદાતાએ ફોર્મ GST DRC-03 મારફતે વ્યાજની રકમ ભરી દીધી, પરંતુ બાદમાં ફોર્મ GST RFD-06 હેઠળ આ વ્યાજનું રિફંડ મેળવવા અરજ કરી. GST અધિકારીઓએ આ રિફંડ નકારી કાઢ્યું, જેની સામે અરજદારે ગુજરાત હાઈકોર્ટમાં રિટ પિટિશન દાખલ કરી.

સરકાર અને વિભાગની રજૂઆત (Revenue's Submissions) કેસમાં સરકાર તરફથી બે મુખ્ય દલીલો કરવામાં આવી હતી: વૈકલ્પિક ઉપાય (Alternative Remedy): અરજદાર રિફંડ નામંજૂર કરતા આદેશ સામે સીધી હાઈકોર્ટમાં આવવાને બદલે અપીલ દાખલ કરી શકે તેમ હતો, તેથી આ રિટ અરજ મંજૂર ન કરવી જોઈએ. વધુમાં વિભાગની રજૂઆત એ પણ હતી કે નિયમ 88Bનો ભવિષ્યલક્ષી અમલ (Prospective Effect): ૨૨-૦૬-૨૦૨૪ ના રોજ મળેલ ૫૩મી GST

કાઉન્સિલની ભલામણોના આધારે CGST Rulesના નિયમ 88Bમાં જે સુધારો (Proviso) કરવામાં આવ્યો છે, તે ૧૦-૦૭-૨૦૨૪ થી નોટિફાઇ થયો છે. વિભાગની દલીલ હતી કે આ સુધારો માત્ર ૧૦-૦૭-૨૦૨૪ પછીના કેસોને જ લાગુ પડે છે (Prospective), ભૂતકાળના કેસોને નહીં. કોર્ટનું તકનીકી વિશ્લેષણ: ઇલેક્ટ્રોનિક કેશ લેજર (ECL)નું કાનૂની સ્વરૂપ આ કેસમાં ફલ ૩૯, ૪૮, ૫૦



અને ૫૪ તેમજ નિયમ 88Bના આધારે હાઈકોર્ટે અત્યંત મહત્વનું અર્થઘટન કર્યું છે. કોર્ટે અગાઉના 'આર્ય કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ' (ગુજરાત હાઈકોર્ટે) અને 'આઈશર મોટર્સ-Eicher Motors' (મદ્રાસ હાઈકોર્ટે)ના ચુકાદાઓને ટંકીને સ્પષ્ટ કર્યું કે:

- જ્યારે કરદાતા પોતાના બેંક ખાતામાંથી ઇલેક્ટ્રોનિક કેશ લેજરમાં રકમ જમા કરાવે છે, ત્યારે તે રકમ સીધી જ સરકારના ખાતામાં જમા થઈ ગયેલી ગણાય છે.

- ECLમાં જમા થયેલી આ રકમ એક પ્રકારનો 'એડવાન્સ ટેક્સ' છે, જેને કરદાતા સીધેસીધો પરત લઈ શકતો નથી, પરંતુ તેનો ઉપયોગ પત્રક પ્રમાણે ભરવાપાત્ર વેરાને સરભર કરવા (Offset) માટે કરી શકે છે.

- જો સરકાર પાસે વેરાની રકમ પહેલેથી જ જમા પડી હોય, તો તેના પર વ્યાજ માંગવું એ કાયદાના સિદ્ધાંત વિરુદ્ધ છે.

વ્યાજ કે દંડ કલમ ૫૦નું ખોટું અર્થઘટન (Interest vs Penalty) હાઈકોર્ટે સ્પષ્ટ કર્યું કે કલમ ૫૦(૧) હેઠળ વ્યાજ એ વળતર (Compensatory) સ્વરૂપનું છે. કલમ ૫૦(૧) ના પ્રોવિઝોમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે વ્યાજ માત્ર નસપુટ ટેક્સ કેઝિટ (ITC) બાદ કરીને ભરવાપાત્ર થતી 'નેટ કેશ લાયબિલિટી' પર જ લાગે. જ્યારે વેરાની રકમ ECLમાં સમયસર જમા કરાવી દેવામાં આવી હોય અને સરકારને કોઈ નાણાકીય નુકશાન થતું ન હોય, ત્યારે પત્રક મોડું ભરવાના નામે વ્યાજ વસૂલવું એ વ્યાજના દંડમાં (Penalty) પરિવર્તિત કરી દેવા સમાન છે, જે કલમ ૫૦ નો ઉદ્દેશ્ય નથી.

અધિકારીઓના મનસ્વી વલણ પર કોર્ટની આકરી ટિપ્પણી હાઈકોર્ટે અધિકારીઓના વલણની સખત આલોચના કરતા નોંધ્યું કે અરજદારે વારંવાર 'આર્ય કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ'ના ચુકાદા તરફ ધ્યાન દોરવા છતાં, અધિકારીઓએ આ બંધનકર્તા કાનૂની સિદ્ધાંતની સંપૂર્ણપણે અવગણના કરી હતી. કોર્ટે નિયમ 88Bના સુધારા અંગે સ્પષ્ટ કર્યું કે, આ સુધારો નવો કાયદો બનાવતો નથી, પરંતુ અગાઉથી અસ્તિત્વ ધરાવતા સિદ્ધાંતનું સ્પષ્ટીકરણ (Clarificatory) કરે છે. વિભાગે પોતે સ્વીકાર્યું હતું કે 'આર્ય કોટન' નો ચુકાદો આ કેસમાં સીધો લાગુ પડે છે, છતાં માત્ર નિયમ 88B 10-07-2024 થી

આવ્યો છે તેવું બહાનું આગળ ધરીને રિફંડ નકાર્યું હતું. હાઈકોર્ટે આ અભિગમને "પસંદગીયુક્ત ઇનકારનો ક્લાસિક કેસ" (Classic case of selective denial) ગણાવ્યો હતો.

હાઈકોર્ટનો આદેશ અને દંડનીય કાર્યવાહી (Decision Directions): કોર્ટે કરદાતાની તરફેણમાં ચુકાદો આપતા રિફંડની અને રિફંડ નામંજૂરીના આદેશો રદબાતલ કર્યા છે. કોર્ટે સ્પષ્ટ આદેશ આપ્યો છે કે વિભાગે કરદાતાને વધારાના ચૂકવાયેલ વ્યાજનું રિફંડ ૬ અઠવાડિયાની અંદર વાર્ષિક ૬% કાયદેસરના વ્યાજ (Statutory interest) સાથે ચૂકવવું પડશે. વધુમાં, જો ૬ અઠવાડિયામાં આ રિફંડ ચૂકવવામાં ન આવે, તો જેટલા અઠવાડિયા મોડું થાય તે સમય માટે વિભાગે ૧૨% લેખે દંડનીય વ્યાજ ચૂકવવું પડશે. આ ઉપરાંત, હાઈકોર્ટેના અગાઉના ચુકાદાઓનું પાલન ન કરવા અને મનસ્વી વર્તન બદલ કોર્ટે જી.એસ.ટી. વિભાગને રૂ. ૫,૦૦૦ નો દંડ (Costs) પેટે જમા કરાવવાનો પણ આદેશ કર્યો છે.

કોર્ટના ચુકાદા પરથી મહત્વની સ્પષ્ટ થતી બાબતો:

૧. ભૂતકાળના વિવાદોનું રિફંડ: જો કોઈ ક્લાયન્ટે જૂના સમયગાળા (૧૦-૦૭-૨૦૨૪ પહેલા) માટે માત્ર GST-3B મોડું ભરવાના કારણે (જ્યારે રકમ ECLમાં જમા હોય) DRC-03 દ્વારા વ્યાજ ભરી દીધું હોય, તો આ ચુકાદાનો આધાર લઈને કલમ ૫૪ હેઠળ RFD-06 દ્વારા રિફંડની અરજ દાખલ કરવાનો વિલ્કષ રહે છે, ખાસ કરીને જ્યારે રકમ મોટી હોય.

૨. Clarificatory Amendmentsનું મહત્વ: જ્યારે GST કાઉન્સિલ દ્વારા કોઈ નિયમમાં સુધારો કરીને કોર્ટના ચુકાદાઓને કાયદામાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવે (જેમ કે નિયમ 88Bનો પ્રોવિઝો દાખલ થવો), ત્યારે તેને માત્ર 'ભવિષ્યલક્ષી' (Prospective) ગણી શકાય નહીં. પ્રોફેશનલ્સે અપીલ કે નોટિશન જમાવ્યામાં દલીલ કરવી જોઈએ કે આવા સ્પષ્ટીકરણ (Clarification) મૂળ કાયદાના અમલથી જ લાગુ ગણાય.

૩. ન્યાયિક શિસ્ત (Judicial Discipline): જો એસેસમેન્ટ કે ઓડિટ દરમિયાન અધિકારીઓ હાઈકોર્ટે કે સુપ્રીમ કોર્ટના બંધનકર્તા ચુકાદાઓને સીધી રીતે નકારતા હોય, તો પ્રોફેશનલ્સે તે વાત ઓરિજન-શીટમાં લેખિતમાં નોંધાવવી જોઈએ. આ કેસ દર્શાવે છે કે અપીલની વૈકલ્પિક વ્યવસ્થા હોવા છતાં, હાઈકોર્ટે આવા મનસ્વી આદેશો સામે સીધી રિટ પિટિશન સાંભળે છે તે જાણવું જરૂરી છે.

અનસ એન્ટરપ્રાઇઝનો આ ચુકાદો દર્શાવે છે કે GST કાયદાનું માળખું વેપારને સરળ બનાવવા માટે છે, કરદાતાને દબાવવા માટે નહીં. કલમ ૫૦ મુજબ વ્યાજ એ માત્ર વિલંબિત ચૂકવણીના વળતર રૂપે લેવાય છે. તેથી ઇલેક્ટ્રોનિક કેશ લેજરમાં જમા પડેલી રકમ પર વ્યાજ માંગવું એ કાયદાના સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ અને ગેરવાજબી છે.

ગેરકાયદે ખનન અને ખનિજ પરિવહન સામે GST વિભાગ હવે બની શકે છે વધુ કડક

રાજ્ય ખનન વિભાગ અને GST વિભાગ વચ્ચે માહિતીની સીધી વહેંચણીના CBICના નવા નિર્દેશો



નવી દિલ્હી, તા. ૧૧ ઓગસ્ટ

સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઅર કેસિસ એન્ડ કસ્ટમ્સ (CBIC)ના GST Investigation Wing દ્વારા ૩ ઓગસ્ટ, ૨૦૨૬ના રોજ Instruction No. 01/2026-GST રૂપે નવી સુચના બહાર પાડવામાં આવી છે. આ નવા નિર્દેશ હેઠળ હવે રાજ્યના ખનન વિભાગો (State Mining Authorities) અને CGST વિભાગ વચ્ચે ગેરકાયદે ખનન અને ખનિજોના ગેરકાયદે પરિવહન અંગેની માહિતીનું નિયમિત આદાન-પ્રદાન કરવામાં આવશે.

CBICએ સ્પષ્ટ કર્યું છે કે ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખા પરીક્ષક (CAG)ના ઓડિટમાં જાણવા મળ્યું હતું કે રાજ્ય ખનન વિભાગો દ્વારા ગેરકાયદે ખનન, ખનિજોની જમી, વાહનોની જમી, ખાણ લીઝ રદ કરવી, મંજૂર મર્યાદા કરતાં વધુ ખનન સહિતના અનેક કિસ્સાઓ ઝડપાયા હતા. જોકે આ માહિતીનો GST કાયદા હેઠળ કરચોરી શોધવા માટે વ્યવસ્થિત ઉપયોગ થતો ન હતો.

GST ચોરીના કેસો ઝડપારો

CBICના મત મુજબ, ગેરકાયદે ખનન સંબંધિત માહિતી પરથી નીચે મુજબની GST અનિયમિતતાઓ બહાર આવી શકે છે:

- કરપાત્ર સપ્લાય છુપાવવી (Suppression of Taxable Supplies)
- GST નોંધણી લીધા વિના વ્યવસાય કરવો
- વેચાણનું ઓછું મૂલ્યાંકન (Undervaluation)
- GSTની ઓછી અથવા ચૂકવ્યા વગરની રકમ
- ખોટી રીતે Input Tax Credit (ITC) મેળવવી
- CGST Act, 2017 હેઠળની અન્ય જોગવાઈઓનો ભંગ

આથી હવે રાજ્ય ખનન વિભાગ પાસેથી મળતી માહિતીના આધારે, GST અધિકારીઓ દ્વારા તપાસ શરૂ કરવામાં આવશે.

CBIC દ્વારા આપવામાં આવેલી મુખ્ય સૂચનાઓ

તમામ CGST ઝોનના મુખ્ય મુખ્ય કમિશનરોને નીચે મુજબની વ્યવસ્થા સુનિશ્ચિત કરવા માટે સૂચના આપવામાં

આવી છે:

- દરેક CGST ઝોનમાં રાજ્ય ખનન વિભાગ સાથે સંકલન માટે નોડલ ઓફિસરની નિમણૂક કરવી.
- રાજ્ય ખનન વિભાગ સાથે માહિતીના નિયમિત આદાન-પ્રદાન માટે સત્તાવાર વ્યવસ્થા ઊભી કરવી.
- પ્રાપ્ત થયેલી માહિતીનું વિશ્લેષણ કરીને જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં GST કાયદા હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરવી.
- જરૂરી હોય ત્યારે મળેલી ગુપ્તચર માહિતી (Intelligence) સંબંધિત કમિશનરેટ અથવા DGGI સાથે વહેંચવી.
- માહિતી વહેંચણીની અસરકારકતા અને કામગીરીની સમીક્ષા કરવા માટે રાજ્ય ખનન વિભાગ સાથે નિયમિત બેઠકો યોજવી.

વેપારીઓ માટે આ જાણવું મહત્વનું-

ખાસ કરીને ખનિજોના ખનન, ખરીદી, વેચાણ અને પરિવહન સાથે સંકળાયેલા વેપારીઓ માટે હવે વધુ સાવચેતી રાખવાની જરૂર રહેશે. રાજ્ય ખનન વિભાગમાં થયેલી કોઈપણ કાર્યવાહી હવે સીધી GST વિભાગ સુધી પહોંચી શકે છે. પરિણામે માત્ર Mining Act હેઠળ જ નહીં પરંતુ CGST Act હેઠળ પણ તપાસ, ટેક્સ વસૂલાત, વ્યાજ, દંડ અને અન્ય કાર્યવાહીનો સામનો કરવો પડી શકે છે. GST હેઠળ યોગ્ય નોંધણી, વાર્તાકિક ટર્મનોવરનું જાહેરકરણ, યોગ્ય ઇન્વોઇસિંગ અને કાયદેસર Input Tax Creditનો દાવો કરવો હવે વધુ મહત્વનો બની ગયો છે.

Tax Today વિશ્લેષણ

CBICની આ સુચના વિવિધ સરકારી વિભાગો વચ્ચે Data Sharing અને Inter-Departmental Coordination વધારવાની દિશામાં એક મહત્વપૂર્ણ પગલું છે. આગામી સમયમાં અન્ય વિભાગો જેમ કે પરિવહન, વન, આવક અને સ્થાનિક સત્તામંડળો પાસેથી પણ મળતી માહિતીના આધારે GST તપાસોમાં વધારો થવાની શક્યતા છે. તેથી આ ક્ષેત્રોમાં કાર્યરત વેપારીઓએ પોતાના GST અનુપાલન (Compliance) પર વિશેષ ધ્યાન આપવું જરૂરી બનશે.

(આ લેખ જાણીતા ગુજરાતી દૈનિક કુલછાબની વ્યાપારભૂમિ પૃષ્ઠમાં ૦૩ ઓગસ્ટ ૨૬ ના રોજ પ્રકાશિત થયેલ છે.)
(લેખક અમદાવાદ ખાતે ટેક્સેશનની પ્રેક્ટીસ કરે છે અને ગુજરાત સ્ટેટ ટેક્સ બાર એસો. ના કારોબારી સભ્ય છે.)

(આ અખબાર પ્રકાશિત કરવામાં શક્ય તેટલી કાળજી લેવામાં આવેલ છે. છતાં આ લેખમાં વિચારો લેખકોના અંગત મંતવ્યો પર આધાર રાખે છે. ટેક્સ ટુડે માલિક અથવા તંત્રી આ અંગે કોઈ રીતે જવાબદાર રહેતા નથી.)

HSN કોડના આધારે કાર અને વાહનો પર ITC અંગે GST વિભાગની નોટિસો-શું કહે છે કાયદો?

-By Bhavya Popat, Advocate

તાજેતરના સમયમાં દેશભરના અનેક વેપારીઓ, કંપનીઓ અને વ્યવસાયિકોને GST વિભાગ તરફથી મોટર કાર અને અન્ય વાહનોની ખરીદી પર લીધેલા Input Tax Credit (ITC) અંગે નોટિસો મળી રહી છે. આ નોટિસોમાં મુખ્યત્વે વાહનની ખરીદી વખતે દર્શાવાયેલા HSN Codeના આધારે ITC કેમ લેવામાં આવ્યો તેની સ્પષ્ટતા માંગવામાં આવી રહી છે.

ઘણા કરદાતાઓએ વ્યવસાયિક ઉપયોગ માટે ખરીદેલી કાર અથવા વાહન પર ચૂકવેલ GSTનો ITCનો લાભ લીધો હતો. હવે વિભાગ HSN Code તથા CGST Actની કલમ 17(5) નો આધાર લઈને તે ITC રીવર્સ કરવા અંગે નોટિસો આપી રહી છે. આ નોટિસના સાપેક્ષમાં આ લેખ લખવામાં આવી રહ્યો છે પરંતુ તમામ કરદાતા માટે આ વિષયને કાયદાકીય રીતે સમજવો અત્યંત જરૂરી છે.

ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ ITC શું છે?

GST કાયદાનો મુખ્ય સિદ્ધાંત એ છે કે વેપારી અથવા સેવા પ્રદાતા પોતાના વ્યવસાય માટે ખરીદેલી વસ્તુઓ અથવા સેવાઓની ખરીદી પર ચૂકવેલા GSTની ક્રેડિટ મેળવી શકે છે. આ ક્રેડિટને Input Tax Credit (ITC) કહેવાય છે.

સામાન્ય રીતે ધંધા સાથે જોડાયેલ માલ કે સેવાની ખરીદી ઉપર ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ મળતી હોય છે. પરંતુ જી.એસ.ટી. કાયદામાં આ સામાન્ય નિયમમાં કેટલાક અપવાદો પણ આપવામાં આવ્યા છે. જી.એસ.ટી. કાયદા હેઠળ અમુક માલ કે સેવાની ખરીદીઓ પર ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ લેવા અંગે કાયદાએ સ્પષ્ટ પ્રતિબંધ મૂક્યો છે, જેને કાયદાકીય ભાષામાં Blocked Credits તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

મોટર વાહનો અંગે કાયદાની જોગવાઈ

CGST Act, 2017 17(5) Section 17(5)(a) મુજબ સામાન્ય રીતે 13 કરતાં વધુ બેઠકો (ડ્રાઇવર સહિત) ધરાવતા મોટર વાહનોની ખરીદી પર ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ મળતી નથી.

આમ, સામાન્ય કાર, SUV, Sedan, Hatchback વગેરે પર ચૂકવેલા GSTની ITC ઉપલબ્ધ નથી, ભલે તે પોતાના ધંધા કે વ્યવસાયના નામે ખરીદવામાં આવી હોય અને તેમનો ઉપયોગ પણ ધંધા કે વ્યવસાયના માટે જ કરવામાં આવતો હોય. પરંતુ આ નિયમના કેટલાક મહત્વપૂર્ણ અપવાદો પણ છે.

કયા સંજોગોમાં કાર પર ITC મળી શકે?

જો કે આ Blocked Creditsના અપવાદમાં પણ પેટા અપવાદ રહેલા છે. જી.એસ.ટી. કાયદાની કલમ 17(5)(a) હેઠળ નીચેના કિસ્સાઓમાં 13 સુધીની સીટીંગ કેપેસિટી ધરાવતા વાહનની પણ ITC ઉપલબ્ધ રહે છે:

૧. આગળ વેચાણ (Further Supply)

જો વાહન ખરીદવાનો અને વેચાણ કરવાના ધંધામાં સલગ્ર વેપારી માટે આ ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ



ચોક્કસ મળી રહે છે. કાર ડીલર અથવા ઓટોમોબાઇલ ટ્રેડર, તો ખરીદેલી કાર પર ITC મળશે.

૨. મુસાફરોના પરિવહન માટે

જો વાહનનો ઉપયોગ મુસાફરોના પરિવહન માટે કરવામાં આવે, જેમ કે:

- Taxi Operator
- Cab Aggregator
- Tourist Vehicle
- Passenger Transport Service Provider

તો ITC ઉપલબ્ધ રહેશે.

૩. Driving Training

Driving School અથવા Driving Training Centre દ્વારા તાલીમ માટે ઉપયોગમાં લેવાતા વાહન પર ITC મળી શકે છે.

13 કરતાં વધુ બેઠકો ધરાવતા વાહનો

જો વાહનમાં ડ્રાઇવર સહિત 13 કરતાં વધુ બેઠકો હોય, તો Section 17(5)(a)નો પ્રતિબંધ લાગુ પડતો નથી.

અટલે કે બસ, મોટી સ્ટાફ વાન અથવા અન્ય મોટા પેસેન્જર વાહન પર, જો અન્ય શરતો પૂર્ણ થતી હોય, તો ITC ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે.

HSN Codeનું મહત્વ શું છે?

GST વિભાગ હાલમાં વાહનના HSN Codeના આધારે તપાસ કરી રહ્યો છે તેવું વિવિધ નોટિસ જોતા ફિલિત થાય છે. કરદાતાએ જ્યારે કોઈ મોટર વિહિકલ ખરીદી કરી હોય છે અને તેમાં જી.એસ.ટી. નંબરનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવેલ હોય ત્યારે જી.એસ.ટી. ડિપાર્ટમેન્ટની સીસ્ટમ દ્વારા આ પ્રકારના કરદાતાઓને નોટિસ આપવામાં આવેલ હોવાની માહિતી મળી રહી છે. આ સીસ્ટમ જનરેટેડ નોટિસ છે જેમાં સીસ્ટમ પાસે એ બાબત ચકાસવાની કોઈ પદ્ધતિ નથી કે આ ઈનપુટ ટેક્સ

ક્રેડિટ જે GSTR 2A કે 2Bમાં દર્શાવવામાં આવેલ

છે તેની ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ કરદાતા એ લીધી છે કે નહિ. આમ, આ નોટિસોને નીચેના બે વિભાગમાં વહેંચી શકાય:

એવા કરદાતા જેઓએ

આ ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ લીધી નથી:

આમ, આ નોટિસોમાં ઘણા એવા કરદાતા છે જેઓએ આ કાર કે મોટર વાહનોની ખરીદી કરેલ છે, તેમાં જી.એસ.ટી. નંબર દર્શાવેલ છે પરંતુ આ વસ્તુની ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ લીધેલ નથી. આવા કિસ્સામાં જી.એસ.ટી. ની નોટિસ સંદર્ભે સમયસર જવાબ દેવાની અને વિગતો રજૂ કરવાની જવાબદારી ચોક્કસ આવે પરંતુ આ ક્રેડિટના સંદર્ભે કોઈ વેરો ભરવાની જવાબદારી આવે નહીં.

એવા કરદાતા કે જેઓએ

આ ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ લીધેલ છે:

આ નોટિસોમાં ઘણા એવા કરદાતા છે જેણે આ નિયમ જાણી જોઈને કે જાણકારીના અભાવે આ ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ લઈ લીધી છે. તેઓના માટે આ નોટિસ મોટી આર્થિક જવાબદારી ઉભી કરી શકે છે. આ પ્રકારના કરદાતાએ તુરંત જ પોતાના ટેક્સ વ્યવસાયીની સલાહ લઈ શક્ય એટલા જલ્દી આ ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ રીવર્સ કરી આપવી જોઈએ. આ ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ રીવર્સ કરવામાં સમય એટલે મહત્વનો છે કે હાલ મોટાભાગના કિસ્સામાં DRC 01A એટલે કે ગ્રી શો કોડ નોટિસ આવેલ હશે. હાલ આ ટેક્સ ભરી દંડમાંથી બચવું જરૂરી છે. એક વાર DRC 01 નોટિસ આપી દેવામાં આવશે તો ટેક્સ, વ્યાજ ઉપરાંત દંડ ભરવા પણ કરદાતા જવાબદાર બની જશે.

Goods Vehicle અને Passenger Vehicle વચ્ચેનો તફાવત

ઘણા વેપારીઓ Pick-up Vehicle, Light Commercial Vehicle અથવા માલ પરિવહન માટેના વાહનો ખરીદે છે. જો વાહનનો મુખ્ય હેતુ Goods Transport હોય, તો Section

17(5)(a)નો પ્રતિબંધ લાગુ પડતો નથી.

આવા કિસ્સાઓમાં:

- RC Book
- Vehicle Classification
- Manufacturer Catalogue
- Body Type

ખૂબ મહત્વના પુરાવા બની શકે છે.

સામાન્ય રીતે કયા વાહનો પર વિવાદ થાય છે?

તાજેતરમાં વિભાગ નીચેના વાહનો અંગે વધુ તપાસ કરી રહ્યો છે:

- SUV
- Luxury Cars
- Company Cars
- Directors' Cars
- Staff Vehicles
- Double Cabin Pick-up Vehicles
- Multi Utility Vehicles (MUV)
- Crew Cab Vehicles

આ પૈકી કેટલાક વાહનો Passenger Vehicle તરીકે ગણાયા છે જ્યારે કેટલાક તરીકે. દરેક કેસ તેના તથ્યોના આધારે નક્કી થાય છે. આ અંગે પોતાના ટેક્સ પ્રોફેશનલની સલાહ લેવી અત્યંત જરૂરી છે.

વ્યાપક અભિગમ

વિવિધ ન્યાયિક ચુકાદાઓમાં એ સિદ્ધાંત સ્વીકારવામાં આવ્યો છે કે કરવેરા કાયદાની વ્યાખ્યા માત્ર નામ અથવા HSN Code પરથી નહીં પરંતુ વસ્તુની વાસ્તવિક પ્રકૃતિ, ઉપયોગ અને કાયદાની જોગવાઈઓના આધારે કરવી જોઈએ. આથી માત્ર HSN Code દર્શાવીને ITC નકારવો દરેક કિસ્સામાં યોગ્ય ગણાવી શકાય નહીં. વિભાગે દરેક કેસના તથ્યો, વાહનની પ્રકૃતિ અને Section 17(5) હેઠળ ઉપલબ્ધ અપવાદોનું પણ મૂલ્યાંકન કરવું જરૂરી છે.

તાજેતરમાં HSN Code ના આધારે આપવામાં આવેલ GST નોટિસોએ ઘણા કરદાતાઓમાં ચિંતા ઉભી કરી છે. પરંતુ દરેક Noticeનો અર્થ એવો નથી કે ITC આપમેળે રદ થઈ જશે.

જો વાહન કાયદામાં દર્શાવેલા અપવાદોમાં આવે છે અથવા તે Goods Vehicle છે, 13 કરતાં વધુ બેઠકો ધરાવે છે અથવા મુસાફરોના પરિવહન અથવા આગળ વેચાણ માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે, તો ITC કાયદેસર રીતે ઉપલબ્ધ રહી શકે છે.

આથી દરેક કરદાતાએ પોતાની વાહનની ખરીદી, તેનો HSN Code, Registration Certificate, Seating Capacity અને વાસ્તવિક ઉપયોગની સંપૂર્ણ સમીક્ષા કરવી જોઈએ અને સમયસર જવાબ આપવો જોઈએ. આ અંગે વાંચકોના કોઈ પ્રશ્ન હોય તો adv.bhavyapopat@gmail.com પર પૂછી શકો છો.

(આ લેખ જાણીતા ગુજરાતી દૈનિક ફૂલછાબમાં તારીખ ૧૦.૦૮.૨૦૨૬ ના રોજ પ્રકાશિત થયેલ છે)

ઈનકમ ટેક્સ પોર્ટલ ખોરવાતાં અને અતિભારે વરસાદની સ્થિતિ વચ્ચે ITR ફાઈલિંગની મુદત લંબાવવા સખત માંગ...

મહેસાણા-૩૧-૭-૨૦૨૬

આજે ૩૧ જુલાઈ આઈટીઆર (ITR) ફાઈલ કરવાની છેલ્લી તારીખ હોવા છતાં ઈનકમ ટેક્સ વિભાગનું ઈ-ફાઈલિંગ પોર્ટલ અને TRACES સર્વર સંપૂર્ણપણે ઠપ્પ થઈ જતાં મહેસાણા સહિત સમગ્ર ઉત્તર ગુજરાત અને રાજ્યભરના કરદાતાઓ તથા ટેક્સ કન્સલ્ટન્ટ્સ ભારે મુશ્કેલીમાં મુકાયા છે. આ ગંભીર પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને ગુજરાતના ખ્યાતનામ ટેક્સ એડવોકેટ શ્રી હર્ષદકુમાર ઓઝા કેન્દ્રીય નાણા મંત્રાલય અને સીબીડીટી (CBDT) સમક્ષ આઈટીઆર ફાઈલિંગની તારીખ તુરંત લંબાવવાની નમ્ર પરંતુ



ભારપૂર્વક રજૂઆત કરે છે.

એડવોકેટ શ્રી હર્ષદકુમાર ઓઝા જણાવે છે કે, “છેલ્લા બે-ત્રણ દિવસથી અને પાસ કરીને આજે આખરી દિવસે પોર્ટલ પર ભારે ટ્રાફિકના કારણે

Form 26AS, AIS અને TIS જેવા મહત્વના દસ્તાવેજો ડાઉનલોડ કરતી વખતે 'Server Failure' અને 'Session Expired'ની સમસ્યા સતત આવી રહી છે. સાચો TDS અને આવકના આંકડા મિલાવ્યા વગર રિટર્ન ભરવું શક્ય નથી. પોર્ટલની આ ટેકનિકલ ખામી માટે કરદાતાઓ કે એડવોકેટ્સ ક્યાંય જવાબદાર નથી.”

તેઓ વધુમાં ઉમેરે છે કે, “અત્યારે સમગ્ર ગુજરાતમાં ભારેથી અતિભારે વરસાદ પડી રહ્યો છે અને અનેક વિસ્તારોમાં પૂરની વિકટ પરિસ્થિતિ સર્જાઈ છે. મહેસાણા અને સમગ્ર ઉત્તર ગુજરાત સહિત ઘણા જિલ્લાઓમાં જળબંબાકારના કારણે

વિજળી અને ઈન્ટરનેટ સેવાઓ ડાઉન છે. વેપારીઓ અને કરદાતાઓ માટે પોતાની ઓફિસો કે બેંકો સુધી પહોંચવું અને હિસાબી કાગળો એકઠા કરવા અત્યંત કઠિન બન્યું છે.”

કુદરતી આફત અને પોર્ટલના ધાંધિયા વચ્ચે કરદાતાઓને બિનજરૂરી લેટ ફી, વ્યાજ કે પેનલ્ટી ભોગવવી ન પડે તે માટે એડવોકેટ હર્ષદકુમાર ઓઝા અને સમગ્ર ટેક્સ બાર એસોસિએશન માંગ કરે છે કે નાણા મંત્રાલયે માનવતાવાદી અભિગમ અપનાવીને ITR ફાઈલ કરવાની છેલ્લી તારીખમાં ઓછામાં ઓછો ૩૦ દિવસનો વધારો કરવો જ જોઈએ.

Dt. 16.08.2026

સ્વતંત્રતા પર્વ ઉપર આજે એક ખાસ લેખ લખી રહ્યો છું. આ પર્વને અનુરૂપ આ લેખમાં કરદાતાને ખરી રીતે સ્વતંત્રતા મળી રહે તે સુનીશ્ચિત કરવા અમુક સૂચનો આપવા પ્રયાસ કરવામાં આવ્યા છે. દેશના બે મહત્વના ટેક્સ, ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસીસ ટેક્સ (GST) તથા ઇન્કમ ટેક્સ કાયદાઓ હેઠળ કરદાતાઓને પડતી તકલીફો રજૂ કરવા આ પ્રયાસ છે. સરકાર ગમે તેટલું કરે તો પણ કોઈ પણ કાયદામાં અમુક ત્રુટિઓ-ખામીઓ રહી જ જતી હોય છે. આ ખામીઓ દૂર કરવામાં આવે તો ભારતીય ટેક્સ સિસ્ટમ થોડી વધુ સરળ, થોડી વધુ કરદાતા કેન્દ્રી બની શકે તેમ છે. આ લેખમાં ક્યાં ક્યાં ફેરફારો કરવાથી ટેક્સ સિસ્ટમ વધુ કરદાતા લક્ષી બનશે તે અંગે મારા વિચારો રજૂ કર્યા છે.

જી.એસ.ટી. કાયદો છે આ બાબતો પર અન્યાયી!!

જી.એસ.ટી. હેઠળ CGST-SGSTની ઈન્પુટ ટેક્સ ક્રેડિટ એક બીજા સામે લઈ શકે તેની સ્વતંત્રતા

“સિમલેસ કેડિટ”ના મુખ્ય હેતુ સાથે લાગુ કરવામાં આવેલ જી.એસ.ટી. માં હાલ જી.એસ.ટી. કેડિટ મેળવવી સતત અઢરી બનતી ગઈ છે. વેચનાર દ્વારા જી.એસ.ટી. ભરવામાં નાં આવે તો ખરીદનારને પોતે અગાઉ વેચનારને ચૂકવી આપે જી.એસ.ટી. ભરી ભરવા જવાબદાર બને છે. જેનું ખરીદનારને અનેક વાર એવી આર્થિક ભાર સહન કરવાનો આવે છે જેમાં તેની કોઈ ભૂલ છે જ નહિ. જી.એસ.ટી. એ કાયદા દ્વારા આપવામાં આવેલ સહુલત છે અને વેપારીનો અભાવિત હક્ક નથી આ સિદ્ધાંતે ઘણા ધંધાર્થીઓને મુશ્કેલીમાં મૂકી દીધા છે. આ સિદ્ધાંત અને પદ્ધતિમાં તુરંત આમૂલ ફેરફાર થાય તે જરૂરી છે. વેપારીઓને પોતાની હક્કની કેડિટ મળી રહે તેની સ્વતંત્રતા મળે તે જરૂરી છે. આ ઉપરાંત કરદાતા પાસે SGSTની કેડિટ હોવા છતાં, CGST “કેશ” માં ભરવા જવાબદારી આવતી હોય છે. આ પ્રકારે કરદાતા પાસે કેડિટ હોવા છતાં તેઓ “કેશ”માં ટેક્સ ભરવા જવાબદાર બને તે અયોગ્ય ગણી શકાય. ખરેખર કરદાતાને SGSTમાંથી CGSTની રકમ ભરવા છુટ આપવામાં આવે અને ત્યારબાદ કેન્દ્ર અને રાજ્ય દ્વારા આ અંગે કોઈ પદ્ધતિ વિકસાવી સરકારી ધોરણે એક બીજા સાથેના એકાઉન્ટ સરભર કરવા જોઈએ. કરદાતા પોતાની પાસેની કેડિટ કોઈ પણ ટેક્સ ભરવા વાપરી શકે તે અંગેની સ્વતંત્રતા મળે તે જરૂરી છે.

એક રાજ્યની CGST કેડિટ અન્ય રાજ્યના CGST ભરવા સામે ઉપયોગ કરી શકે તેની સ્વતંત્રતા

જી.એસ.ટી.નો USP (યુનિક સેલ્સ પ્રપોઝીશન) “વન નેશન, વન માર્કેટ, વન ટેક્સ” હતો. આ USP હેઠળ સમગ્ર દેશમાં એક પ્રકારનો ટેક્સ લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો. કોઈ કરદાતા પાસે એક થી વધારે રાજ્યોમાં જી.એસ.ટી. નંબર ધરાવતા હોય અને જ્યારે એક રાજ્યમાં CGST કેડિટ પડી હોય ત્યારે અન્ય રાજ્યમાં ભરવાં પત્ર CGST સામે એ બાદ મળવી જોઈએ. આમ છતાં અત્યાર સુધી, આ પ્રકારે આવા બહુ રાજ્ય ધંધા ચલાવતા કરદાતાઓ આ રીતે કેડિટનો વપરાશ કરી શકતા નથી. SGST બાબતે વિચારીએ તો આ કદાચ શક્ય નથી કે વધુ અથડું છે કારણ કે SGST ટેક્સ એ જે તે રાજ્ય પાસે રહે છે. જ્યારે CGST તો કેન્દ્ર સરકારનો ટેક્સ છે. આવા સંજોગોમાં CGSTની કેડિટની આપલે એક રાજ્ય થી અન્ય રાજ્યમાં થઈ

કરદાતાઓને આપો માન, સમયની છે આ માંગ

"Honoring the Honest"નું સપનું હજુ છે ઘણું દૂર!!



શકે તે અંગે કરદાતાઓને સ્વતંત્રતા મળે તે જરૂરી છે. હાલ, કેશ લેજરમાં રહેલ રકમ ભરવાની સ્વતંત્રતા આપવામાં આવેલ છે તે પણ ખરેખર આવકારદાયક છે.

“કેશ લેજર”નું રિફંડ કોઈ પણ જાતના પુરાવા માંગ્યા વગર આપવામાં આવે તે અંગે સ્વતંત્રતા

કરદાતાનું “કેશ લેજર” એ કરદાતાનું કરંટ ખાતું જ ગણી શકાય. કરદાતાના આ ખાતામાં રકમ જમા હોય અને આ રકમ કરદાતા દ્વારા રિફંડ સ્વરૂપે માંગવામાં આવે તો તેમાં ઓનલાઈન રિફંડ અરજી કરવા સિવાય કોઈ વધારાના પુરાવાઓ ના માંગવામાં આવે તે અંગે કરદાતાને સ્વતંત્રતા મળે તે જરૂરી છે. હાલ, એ બાબત સાચી છે કે “કેશ લેજર”નું રિફંડ સામાન્ય રીતે ખૂબ ઓછા પુરાવા માંગી સામાન્ય રીતે મોટા ભાગના અધિકારીઓ દ્વારા આપી દેવામાં આવતું હોય છે. પરંતુ આ પ્રકારે “કેશ લેજર”માં ઓનલાઈન અરજી સિવાય કોઈ વિધિ કરવાની ના રહે તો જ ખરેખર “કેશ લેજર” કરંટ ખાતા જેવું કામ આપી શકે તેમ ગણી શકાય. આ સ્વતંત્રતા કરદાતાને મળે તે જરૂરી છે.

“કોમન વર્લ્ડિંગ ડે કોન્સેપ્ટ” કરદાતાઓને પછા મળે તે અંગેની સ્વતંત્રતા

જી.એસ.ટી. કાયદા હેઠળ અધિકારી દ્વારા કોઈ કામ પૂર્ણ કરવા મુદત આપવામાં આવેલ છે આ મુદતની ગણતરી કરવામાં “કોમન વર્લ્ડિંગ ડે” એટલે કે એવા દિવસો જ ગણવામાં આવે છે જે દિવસોમાં સેન્ટરલ જી.એસ.ટી. અને સ્ટેટ જી.એસ.ટી. ડિપાર્ટમેંટ ચાલુ હોય. બન્નેમાંથી એક પણ ખાતામાં રજા હોય તેવા સંજોગોમાં આ દિવસને અધિકારીની કામ પૂર્ણ કરવાની મુદતમાં ગણવામાં આવતો નથી. પરંતુ કરદાતાને આ પ્રકારે કોઈ લાભ આપવામાં આવતો નથી. કરદાતાઓને પણ જે દિવસો તહેવારની રજા હોય, રવિવાર હોય તેવા દિવસો જો મુદતનો છેલ્લો દિવસ પડતો હોય તો તેમાં સ્વયંભૂ વધારો થવાની સ્વતંત્રતા મળે તે જરૂરી છે.

જી.એસ.ટી. ના નોટિફિકેશન સાથે સરળ ભાષામાં ટ્રેડ નોટિસ બહાર પાડવામાં આવે તે અંગે સ્વતંત્રતા

જી.એસ.ટી. લાગુ થયો છે ત્યારથી સૌથી ચર્ચસ્પદ બાબત કોઈ ગણી શકાય તો તે છે ખૂબ “ટેકનિકલ” ભાષામાં બહાર પાડવામાં આવતા નોટિફિકેશન. કરદાતાની વાત કે સામાન્ય વ્યક્તિની વાત તો દૂર રહી, ટેક્સ પ્રોફેશનલ્સ અને અધિકારીઓ પણ આ નોટિફિકેશનના અર્થઘટન કરવામાં મુશ્કેલી અનુભવતા હોય છે. જ્યારે એવું માનવમાં આવતું હોય કે Everybody is presumed to know law” એટલે કે દરેક વ્યક્તિ કાયદાને જાણે છે, તેવું વિધિ દ્વારા માની લેવામાં આવતું હોય ત્યારે જરૂર છે આ પ્રકારના “ટેકનિકલ નોટિફિકેશન” બાદ સરળ ભાષામાં “ટ્રેડ નોટિસ” બહાર પાડવામાં આવે. કરદાતાને જી.એસ.ટી. કાયદો સરળ રીતે સમજાવવામાં આવે તે સ્વતંત્રતા પણ જરૂરી છે.

ઈન્કમ ટેક્સ કાયદામાં આ ફેરફારો થાય તે છે જરૂરો

દરેક આકારણી આદેશ કલમ ૬૮/૬૯ માં ના કરવામાં આવે તે અંગેની સ્વતંત્રતા

ઈન્કમ ટેક્સ કાયદાની વાત કરીએ તો જ્યારથી નોટબંધી લાગુ થઈ હતી ત્યારબાદ કરવામાં આવેલ મોટાભાગની (લગભગ તમામ) આકારણીમાં જો કોઈ રકમ ઉમેરવામાં આવે છે તે ઈન્કમ ટેક્સ કાયદાની કલમ ૬૮ કે ૬૯ હેઠળ જ ઉમેરવામાં આવે છે. આમ, આ કલમ હેઠળ ઉમેરો થવાથી કરદાતાની આકારણીમાં જે રકમનો ઉમેરો કરવામાં આવેલ હોય ત્યારે લગભગ તેટલી જ રકમ જેટલું માંગણું ઊભું થઈ જતું હોય છે. આવા અનેક આકારણી આદેશ થયેલ છે જેમાં કરદાતાની આકારણીમાં ખોટી રીતે મોટી રકમ ઉમેરવામાં આવેલ હોય અને અપીલમાં આ રકમ દૂર કરી આપવામાં આવેલ હોય. પરંતુ આ આકારણી આદેશ પસાર થયાથી અપીલ આદેશ કરદાતાની તરફેણમાં આવે ત્યાં સુધી ખૂબ યાતના કરદાતાએ ભોગવવી પડતી હોય છે. આ સ્વતંત્ર દિને આશા રાખીએ કે આ બાબતે આકારણી અધિકારીને યોગ્ય સૂચના

આપવામાં આવે. નોટબંધી પહેલા પણ આ કલમો કાયદામાં હતી પરંતુ તે પહેલા આ કલમોનો જુજ ઉપયોગ કરવામાં આવતો હતો. નોટબંધી બાદ હવે જુજ કિસ્સાઓમાં જ આ કલમનો ઉપયોગ નથી કરવામાં આવતો. દરેક આકારણી આદેશમાં ઉમેરો ઈન્કમ ટેક્સ કાયદાની કલમ ૬૮/૬૯ હેઠળ ના થાય તેની પણ કરદાતાને સ્વતંત્રતા મળી રહે.

મોટી ડિમાન્ડ વાળા આકારણી આદેશમાં ૨૦% ભરવા જેવો આગ્રહ ના રાખવામાં આવે તે અંગેની સ્વતંત્રતા

એક વાર કરદાતા વિરુદ્ધ કોઈ આદેશ પસાર કરી આપવામાં આવે છે ત્યારબાદ ગમે તેટલી મોટી ડિમાન્ડ હોય, કરદાતાને ૨૦% ટેક્સ ભરવા આગ્રહ કરવામાં આવતો હોય છે. કેસના તથ્યો જોયા વગર જ આ રકમ ભરવા આગ્રહ કરવામાં આવતા કરદાતા ખૂબ મુશ્કેલી અનુભવતા હોય છે. આવા સમયે કરદાતા સામે તેના રિટનમાં દર્શાવેલ આવકથી ખૂબ ઊંચી રકમની આકારણી થયેલ હોય તેવા કિસ્સામાં ખૂબ ઓછી/ન્યૂનતમ રકમ સ્વીકારી રહે મેળવવાની સ્વતંત્રતા મળે તે જરૂરી છે.

ટેક્સ પેયર્સને આપવામાં આવે વિશેષ સન્માન:

આપણાં દેશમાં સ્વતંત્રતા દિન તથા ગણતંત્ર દિનની ઉજવણી લગભગ તમામ નાના મોટા શહેરોમાં થાય છે. આ ઉજવણી સરકાર દ્વારા કરવામાં આવતી હોય છે. આ ઉજવણીના ભાગ રૂપે શહેર-ગામના નામી ડિફેન્સ પર્સનેલ(આર્મીમન વગેરે), સેવાભાવિઓ, ડોક્ટરો, વરીષ્ઠ નાગરિકો, પત્રકારોના સન્માન કરવામાં આવતા હોય છે. પરંતુ શું ટેક્સ પેયર્સ-ટેક્સ ભરનારાઓનું સન્માન થતું તમે જોયું છે??? ના, આપણાં દેશમાં ટેક્સ પેયર્સનું સન્માન કરવાની પદ્ધતિ શરૂ થઈ નથી. પરંતુ ટેક્સ સેવે પ્રેક્ટિસ કરતાં પ્રોફેશનલ તરીકે હું ચોક્કસ માનું છું કે આપણાં દેશમાં ટેક્સ પેયર્સનું સન્માન કરવાનો સમય આવી ગયો છે. ૧૫ ઓગસ્ટનો પ્રોગ્રામ હોય કે ૨૬ જાન્યુઆરીનો પ્રોગ્રામ હોય, દરેક ગામ તથા શહેરમાં સૌથી વધુ ટેક્સ ભરનાર ઓછામાં ઓછા ૧૦ વ્યક્તિઓનું દરેક કાર્યક્રમમાં જાહેરમાં સન્માન કરવાની વિશિષ્ટ પદ્ધતિ શરૂ કરવામાં આવવી જોઈએ. આ ઉપરાંત ટેક્સ પેયર્સને સરકાર દ્વારા વિવિધ સરકારી કાર્યક્રમોમાં વિશેષ આમંત્રણ આપવામાં આવવું જોઈએ. સ્થાનિક MP (સંસદસભ્ય) તથા MLA (ધારાસભ્ય) પાસે પણ આ પ્રકારે પોતાના મતવિસ્તારના ઊંચા ટેક્સ ભરનાર વ્યક્તિઓની યાદી હોવી જોઈએ. સરકારી આક્રિસો જેવી કે ઈન્કમ ટેક્સ, જી.એસ.ટી. ઓફિસ દ્વારા વિવિધ સ્થાનિક મિટિંગમાં આ ટેક્સ પેયર્સ સાથે વિચાર વિમર્શ કરતાં કાર્યક્રમો પણ નિયમિત રીતે યોજવામાં આવે તે જરૂરી છે. આ કાર્યક્રમમાં ટેક્સ પેયર્સ માટે એક વિશેષ અગ્રહરોળ આપી તેઓનું સન્માન કરવું જોઈએ. આ ઉપરાંત સ્થાનિક સ્તરે આવા ટેક્સ પેયર્સની ફરિયાદ નિવારણ બાબતે અલગ “રેડ કાપેટ વિન્ગ” હોવી જોઈએ. તેઓની સ્થાનિક સમસ્યાઓનું સમાધાન અગ્રતાથી કરવામાં આવે તે પણ જરૂરી છે. આ પ્રમાણે ટેક્સ પેયર્સનું સન્માન કરવામાં આવશે તો તેઓને વ્યક્તિગત રીતે તો ગૌરવદાયક બાબત લાગશે જ પરંતુ આ સાથે જ અન્ય લોકોને પણ પોતાનો ટેક્સ પ્રમાણિક પણે ભરવાની પ્રેરણા મળશે.

અને છેલ્લે

આપણે સૌ કરદાતાઓ માટે.....ઉપરની તમામ સ્વતંત્રતા એ મારા તમારા જેવા કરદાતાઓના હક્ક માટે જરૂરી છે પરંતુ દરેક હક્ક એ ફરજ પણ સાથે લઈ આવે છે. આપણાં સૌ માટે એ જરૂરી છે કે આપના દેશના વિકાસમાં આપણું યોગદાન આપીએ. આ માટે આપણે સૌ આપણો ટેક્સ યોગ્ય રીતે અને સમયસર ભરીએ.